

Moses Mendelssohn as Bible Commentator

Marty Lockshin

Torah in Motion, 2020

Moses Mendelssohn

1729-1786

Merchant

Hunchback

Observant Jew

Philosopher: one year, Mendelssohn won first prize in a Philosophy essay contest and Kant came in second.

Big proponent of Enlightenment and Emancipation

Controversial nature of Emancipation. Count de Clermont Tonnerre (France): *The Jews should be denied everything as a nation, but granted everything as individuals. . . . The existence of a nation within a nation is unacceptable to our country.*

פ"נ

הרב ר' משה מ' עסקא

נולד י"ב אלול

התכ"ט

נפטר ביום ד' ה' שבט

הנקבר למחרתו ביום ה' פ' פ' פ'

התקמ"ו

תנצ"ה

Teaching of the philosopher in *Jerusalem*

“Adapt yourselves to the morals and the constitution of the land to which you have been removed; but hold fast to the religion of your fathers.”

Abraham (son of Moses) Mendelssohn letter to his children

The outward form of your religion your teacher has given you is historical, and changeable like all human ordinances.

Some thousands of years ago the Jewish form was the reigning one, then the heathen form, and now it is the Christian. We, your mother and I, were born and brought up by our parents as Jews, and without being obliged to change the form of our religion have been able to follow the divine instinct in us and in our conscience. We have educated you and your brothers and sister in the Christian faith, because it is the creed of most civilized people, and contains nothing that can lead you away from what is good, and much that guides you to love, obedience, tolerance, and resignation.

Story about Mendelssohn and Kant by an eye-witness

[...] a small stooped Jew with a goatee and a large hump entered the lecture hall with anxious, tiny steps, stopped, and stood not far from the doorway. As was common, mockery und derision broke out that initially led to loud cries; but to everyone's surprise the stranger stayed put with a rigid calmness as if constrained. As an expression of his determination to wait for the professor, he made his intentions unequivocally clear by occupying a vacant seat. He was approached and asked what he wanted, and he answered briefly and politely that he wished to stay in order to meet Kant. The ruckus ended only with Kant's entrance into the classroom.

Story about Mendelssohn and Kant by an eye-witness (cont.)

His lecture diverted the attention of everyone to other things, and one was so spellbound, so sunk in the sea of new ideas that everyone long since forgot the appearance of the Jew until, at the end of the lecture, he pushed through the crowd of students to the lectern with an intensity in stark contrast to his earlier composure. Initially, the students hardly noticed him, but then scornful laughter broke out. However, the laughter immediately gave way to silenced admiration because Kant, after a momentary look of great regard and exchange of a few words, warmly shook the stranger's hand and then embraced him. The word spread like wildfire through the crowd: 'Moses Mendelssohn! The Jewish philosopher from Berlin!'; and respectfully the students formed two rows as the worldly-wise men exited the hall passing between them holding hands.

Kant writing to one of his Jewish students about Mendelssohn

Today Mr. Mendelssohn, your worthy friend and mine (for so I flatter myself), is departing. To have a man like him in Königsberg on a permanent basis, as an intimate acquaintance, a man of such gentle temperament, good spirits, and Enlightenment - how that would give my soul the nourishment it has lacked so completely here, a nourishment I miss more and more as I grow older! I could not arrange, however, to take full advantage of this unique opportunity to enjoy so rare a man, partly from fear lest I might disturb him . . . in the business he had to attend to locally. Yesterday, he did me the honor of being present at two of my lectures, *à la fortune du pot*, as one might say, because the table was not prepared for such a distinguished guest... I beg you to keep for me the friendship of this worthy man in the future.

Mendelssohn's Team for the Beur

Mendelssohn did the German translation.

Solomon Dubno (1738-1813) wrote commentary on Genesis.

Mendelssohn wrote commentary on Exodus.

Naftali Herz Wessely (1725-1805) wrote commentary on Leviticus.

Aaron Jaroslav wrote commentary on Numbers.

Naftali Herz Homberg (1749-1841) wrote commentary on Deuteronomy.

Result: uneven quality.

Place of Rashbam's commentary in this project.

Why did Dubno leave the project?

בחקתי כו

בְּאַרְצֵת אֲבִיכֶם וְאֶף בְּעֹנֵת אֲבֹתְכֶם
אֲהֵם יִמְקֹוּ: (מ) וְהִתְוֹדוּ אֶת־עֲוֹנֵם
וְאֶת־עֲוֹן אֲבֹתְכֶם בְּמַעַלְם אֲשֶׁר מַעַלְוּ

תרגום אשכנזי רכנ

דורך אייגענע זינדע חייב
שווינדען, אין דעם לאנדע
אירער פייניע, זיך וויא
איך צום טהויל דורך דיא
זינדע איהרער עלטערן,
מיט איהנען דינעשווינדען.

(מ) אלסראן ווערדען וויא איהרע אונד איהרער עלטערן זינדע בעקענגען, דאס ויא טרוואלאן אן מיר

תרגום אונקלוס

בְּחִיבֵיהֶן בְּאַרְצָתָא בְּעֵלְי דְּבִבְיָאן וְאֶף בְּחִבְיָא אֲבֹתְהֶרֶן בִּישְׂמֵא
בְּחִיבֵיהֶן בִּירְהִיָּן יִתְמַסִּין: (מ) וְיִרְדִּין יִתְוֹדוּן גַּת חִיבֵי
צִידיהס [ת"כ]: יִמְקֹוּ.

כאור

טענענס אצותיכס שטעטן, לפי שגלו לפניו שלם יקרה צימיהט כאלה יחטאו כאלתם וזכו לזוף
הגלות, כי יש בכל דור חסיו עליון, הדקוס זה' צכל לצבס, אזל דזיס מעס הארץ שעלילותיכ'
כשפתות מלך, וימי הזעם מארכוס עד ימוד אל חיקס כפעל', וחמ"כ יבאלס, וכמ"ס (פסוק
מ"ב), והענין צדק, ועל זה אמר שיעקב גם צענות אצותיכס שצדקות הראשונים עמות
שגדמו החדש והגלות, ורז"ל שאלתו מהשנה דעה און הקצ"ה מלרפה למעשה, כוונתם לך
על המשנה, כי אם יצא מעשה לידו וימנע מעשותו, לא על ההסכמה הגמורה והלך
הדע שלם יצא מעשה לידו יעשה, שה"א העלה, כמו שדמיו (פרשה ב' ד'), ותחלק ב'
מספרנו בן בעול הדלנו צין לשונות של ענה ללשונות של מחשבה, וחס צלדנו, [א"ה,
חלילה לאל להשוו ללמד עון אשר לא חטא כלילו חטא, והנה אונקלוס תרגם כעשת רש"י ז"ל
ולף צחצחי אצותהון צישוף דלחודן צידיהון, ואין כן דעת מנחם העמיס שחזר מלת אלתם עם
ימקו, ולפי פירש"י היה לו לחזרו עם הקודם, ולפי אשר לך את דעתי צדק, יש עונם נסי,
וכן הרעות שלם יחולו על ראש האדם, כי אם על דרך פלל למעלה מברד התולדות, ואולם
אחרי צוהו והיותו, ידבק הרע צלדס, ויתמיד לצניו אחריו על דרך הטבע, ולא יהו מודעו,
כי אם חסן צס השם להסירו מהם על דרך נסי, ד"מ גלות ישראל מעל ארנלס, לא הית צדק
התולדות, כי אם צדקן השם בדידל, ואולם אחרי אשר גליו, הנה הצניס הגולדיס לנו גם
הס סוצניס עול הגלגל על דרך טבעי, וכן היות צלדן ישראל שמיס כצדלן וארן כנחשה, הול
דרך נסי, שאין מתולדות הארץ הנצחית להיות כן, ואולם כאשר תבא הרעה הול צעון ישראל
אזי מדרך הטבע שיתחזר צני אדם צדע, וימתו גם הצניס הקטניס אשר לא חטאו ולא ידעו
צין ימינלס לשאלס, לולי יחפון השם צקיומס על דרך פלל, מעתה הרעות הללו תחלת' עונם
נסי, לא יצולס השם כי אם על פשעים ענמיס, וסופס עונם טבעי, לא יסירס השם מן צני
הנענש חדעו אחריו, כי אם צהיות' דלוי' לכך צוחור, והי' הצעיה השם את ישראל שלא יענוש
את הצניס עונם נסי צעון אצתס, וזהו שאלמד לא יזמנו אצות וכו' ולע"פי כן יתכן לומד
אצותיכו חטאו וליננס ולחננו עונותיכס סגלנו (איכה ד' כ"ט), כי און הצנות אשר צידינו כדלוי
שינאלמו השם על דרך פלל, ואנחנו מדודיס צבלות המר צחטלפ אצותינו, זהו ב"כ שעור
הכתוב כלן וקף צעונות אצותס אלתס ימקו, ומדוקק לשון אלתס וחצרו עם ימקי, שהס
נענשים עם האצות וסוצנילס עמהס ועל דס, שהעונס נאשך וצל להס ממיללן]: (ט) וזהו דור
את עונם, לדעשי און פי' הכתוב שיצונו מדעתס ויתודו, כי מה טעם לומד אחריו אף אפי'
אלך עמס צקיו? גם היה דלוי לומד און יתודו, אזל לפי שאלמד שיתקו צעונס וצעון אצותס
תעטס שצלדנו שנייהס גם הס לצבס למרע לעשות כן כצינול לידס, על כן ציה ליחידיס
המתפלליס אל ה' צלדן אוינייהס צעד סלדית ישראל, שיתודו את עונם ואת עון אצותס, כל
מה שמעלו צו, וגם אשר הלכו עמו צקיו צימיס הסס, כמעורס למעלה צפורעניות, כל אלה
וזהו לפי כ', ויודו כי חטאו עוו ופשעו המה ואצותיכס צכל החטאיס הללו, ויכללו ענתן
צכלל מעשה אצותיכס כלילו היו הס העמיס, ומה למד דמיאל לסדר תפלמו כשהתפלל צבלות
צכל שזכר עונות ישראל שכן צבלות ועונות אצותיכס מלנייהס שריכס ואצותיכס, ואמר על
החייס ועל המתים אשר חטאו לך (דמיאל ט' ח'), ושלל שמעו לקול הצניס סהוידו אצותס
ואמר צענלס אשר מעלו צך (סס ט' ז'), כלשון האלמד צמקלס שלפנינו, וכשנול עליה' הרעו'

Digitized by Google
Original from
UNIVERSITY OF CALIFORNIA

אֵלֶּה הַדְּבָרִים אֲשֶׁר דִּבֶּר מֹשֶׁה אֶל כָּל יִשְׂרָאֵל בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן בְּמִדְבַּר בְּעֶרְבָה מִזְרָח
סוּף בֵּין פְּאָרֹן וּבֵין תְּפֵל וּלְכֹן וְחִצְרֹת וְדִי זָהָב. (דברים א א)

הביאור: כל הנזכרים בפסוק זה מקומות הן . . .
והוא נותן סימן בתוך סימן . . . בעבר הירדן –
ובאיזה עבר הירדן? במדבר – באותו עבר הירדן
שהוא לצד מדבר . . . בערבה – כלומר: באיזה
מקום במדבר? באותו מדבר שבערבות מואב.
מזרחה – שים סוף מתחיל ממזרח ארץ ישראל,
שנאמר: ושתי את גבלך מים סוף עד ים
פלשתים וגו' ([שמות כ"ג:ל"א](#)), כלומר: ממזרח
עד מערב, והוא ים המלח, שכתוב בגבול קרן
מזרחית דרומית

- All [of the terms] mentioned in this verse are place names . . . the text provides signs upon signs . . . "on the other side of the Jordan": On which "other" side of the Jordan? "In the wilderness." "In the Aravah": i.e. "in which place in the wilderness?" In the wilderness that one finds in the plains of Moab. "Near Suph": For the Sea of Suph [= the Sea of Reeds, the Red Sea] begins at the eastern part of the land of Israel, as it is written (Exod 23:31), "I will set your borders from the Sea of Reeds to the Sea of the Philistines." In other words, [that verse describes the borders of the land] "from the east to the west." [The Sea of Suph] is the Dead Sea, which is the south-eastern corner of the land.

Moses Mendelssohn's Introduction to his Torah Commentary

ויאל מהרש"ד הנ"ל לעשות כאשר דברתי: אסף
וקבץ דברי הכתוב לפי פשוטו . . . מעל ספרי
ראשוני הפשטנים הגדולים . . .

המה המאור הגדול רש"י ז"ל אשר אין ערוך אליו
בכל מקום שדרך בדרך הפשט

ונכדו הרשב"ם ז"ל המעמיק עד מאוד בפשוטו
של מקרא ולפעמים יותר מהראוי, עד שלאהבת
הפשט הוא נוטה לפעמים מנקודת האמת

והראב"ע ז"ל שהיה בקי בכל החכמות . . .

Rabbi Solomon Dubno did as I had instructed him. He gathered together the *peshat* explanations of Scripture . . . from the works of the earliest practitioners of *peshat* exegesis:

From the works of the great luminary Rashi, who has, when he offers a *peshat* explanation, no equal.

From the works of his grandson Rashbam who delved into the *peshat* meaning of the text deeply, in fact sometimes more than is appropriate. So much so that it happens that due to his great love of *peshat* he occasionally misses the truth.

From the works of ibn Ezra who was an expert in all the sciences . . .

Mendelssohn's introduction to Mishpatim

הרשב"ם ז"ל פתח באורו על הפרשה
הזאת העמוקה והרחבה עד מאוד
בהלכות ודינין בלשון הזה: ידעו ויבינו
ידעי שכל כי לא באתי לפרש הלכות, אף
על פי שהם עיקר, כמו שפירשתי
בבראשית כי מיתור המקראות נשמעין
ההגדות וההלכות, ומקצתן ימצאו
בפירושי רבינו שלמה אבי אמי זצ"ל.

Rashbam began his commentary on this profound and wide-ranging commentary by writing: "Let those who love wisdom know and understand that my purpose, as I explained in Genesis, is not to offer halakhic interpretations, wherein *haggadot* and *halakhot* are derived from superfluities in Scriptural language, even though such interpretations are the most essential ones. Some of those explanations can be found in the works of my mother's father, Rashi.

Mendelssohn's introduction to Mishpatim

[cont.]

ואני לפרש פשוטן של מקראות באתי,
ואפרש הדינין וההלכות לפי דרך ארץ.
ואף על פי כן, ההלכות עיקר, כמו
שאמרו רבותינו (בבלי סוטה ט"ז).
הלכה עוקרת משנה [צ"ל מקרא]
עכ"ל.

[Continuing to quote Rashbam's intro]: "But my purpose is to explain the plain meaning of Scripture. I will explain the laws and rules [of the Torah] in a manner that conforms to the [natural] way of the world. Nevertheless, it is the halakhic level of interpretation that is the most essential one, as the rabbis said (Sotah 16a) "Halakhah uproots [the plain meaning of] the biblical text."

Mendelssohn's introduction to Mishpatim [cont.]

והנה אף אנו בצל כנפי הנשר הגדול
נחסה ולא נזוז מפשוטי המקראות
ימין ושמאל אבל לא שכחנו את הכלל
הכלול לנו בהקדמת הספ' על דעת
ההבדל שיש בין הסותר למתחלף

We too will hover under the wings of the great eagle [Rashbam] and not depart from the plain meaning of Scripture to the right or to the left. But we have not forgotten the principle which we laid down in the introduction to this work about the difference between “contradictory explanations” and “differing explanations.”

Mendelssohn's introduction to Mishpatim [cont.]

והוא שפשוטו של מקרא אפשר
שיהיה מתחלף לקבלת רבותינו באופן
הביאור אבל אי אפשר שיהי' סותר
להם בהלכות ודינין. כי הדברים
המתחלפים אינו מן הנמנע שיהיו
שניהם אמת אבל הדברים הסותרים
אם האחד אמת השני שקר בהכרח:

It is acceptable for the *peshat* to differ from the traditions of the rabbis, but it cannot contradict the rabbis in *halakhah* or law. It is still possible for “differing explanations” to both be true. But with “contradictory explanations,” if one is true the second is certainly false.

Mendelssohn's introduction to Mishpatim [cont.]

ולכן בכל מקום שהנראה מגלויין של
פשטות המקרא סותר לקבלת רז"ל
בהלכות ודינין חובה על המבאר
לעזוב דרך הפשט מכל וכל ולילך
בדרך הקבלה האמיתית או לעשות
פשרה ביניהם אם תצליח: ואנחנו את
הברית הזאת כרתנו לבאורנו ואותו
נשמור כיד ה' טובה עלינו

So whenever uncovering the *peshat* of Scripture contradicts the traditions of the rabbis in *halakhah* or law, the commentator must totally abandon the *peshat* and follow tradition, or, if possible, explain how the two explanations can be reconciled. We have made this the guiding principle of our commentary and we will keep to it, with God's help.